

ня служителів. В короткому віровченні, складеному П.М.Фрізенom у 1903 році, також підкреслюється необхідність здійснення висвячення тільки висвяченим служителем. Але в громадах, що були засновані місіонерами північного пробудження, уявлення про висвячення було трохи іншим.

Вчення про висвячення служителів Церкви у віровченні І.С.Проханова відрізнялось від баптистських поглядів: «Висвячення пресвітерів і дияконів ми розуміємо в тому ж сенсі, що й рукопокладення при зціленні, хрещенні, посиланні на служіння в далекі краї і таке інше, тобто як особливий рід урочистої молитви церкви. Воно може здійснюватись в єднанні з церквою кожним ... християнином, що має віру і заставу Духа, як і в випадку зцілення». Виходячи з цього, брати участь у висвяченні могли і не висвячені служителі, але при цьому зауважувалося, що «краще, якщо вони будуть висвяченими».¹ Також у громадах євангельських християн припускалося і практичне існування не одного, а кількох пресвітерів, що більше відповідало англійській традиції дарбистів та інших вільних християн, ніж правилам традиційного європейського чи американського баптизму. Відтак, після повного злиття євангельського і баптистського рухів, у громадах переважала баптистська традиція обов'язкового висвячення служителів тільки раніше висвяченими пресвітерами.

1.5. Практичне церковне життя.

Практичні аспекти життя баптистських церков описувати важче, ніж їх догматику, бо баптизм, за сутністю свого, дозволяє не тільки різну практику церковного життя в різних регіонах, але й розходження в доктринальних поглядах у різних церкв, дотримуючись при цьому своїх основних принципів. Але навіть описання євангельсько-баптистських принципів не завжди легке, бо різні автори описують їх по-різному.

Офіційне видання найбільшого баптистського об'єднання у всьому

¹ Наведено з пояснення І.С.Проханова «Про покладання рук і висвячення».

світі — Південної Баптистської Конвенції, «The Baptist story» (Баптистська історія) (Nashville, TN, 1979), що було підготовлено виконавчим директором історичного комітету цієї конвенції — Lynn E. May, Jr. (Лін Мейєм молодшим), говорить про 9 основних баптистських принципів:

- 1) авторитет і вірогідність Писання;
- 2) загальне священство;
- 3) спасіння як дар Божий по Божій благодаті, що отримує людина через покаяння і віру в Ісуса Христа;
- 4) членство в церкві тільки духовно відроджених;
- 5) хрещення через повне занурення тільки для віруючих;
- 6) два таїнства, Хрещення і Вечеря Господня, розглядаються головним чином як спомин і символ;
- 7) кожна церква незалежна, має самоврядування, і її члени мають рівні права і привілеї;
- 8) релігійна свобода для всіх;
- 9) розділення церкви і держави.

Інший відомий американський історик, автор класичної праці «A history of the baptists» (Історія баптистів) (Chicago — Los Angeles, 1952), наводить 4 баптистських принципи:

- 1) Святе Письмо — єдина норма для віри і життя;
- 2) новозавітна церква складається з відроджених віруючих;
- 3) священство віруючих і автономія помісної церкви;
- 4) принцип релігійної свободи і відокремлення церкви від держави.

У російсько-українському євангельсько-баптистському братстві усталилось уявлення про 7 баптистських принципів, хоча їх зміст різні групи баптистів уявляли по-різному.

Група нереєстрованих баптистів (Рада Церков ЄХБ) і їх послідовники описують баптистські принципи відповідно до брошури Я.Я.Вінса «Наші баптистські принципи», що була складена 1923 р. Це наступні принципи:

- 1) Священне Писання — єдине правило і керівництво по всіх питаннях віри і життя;
- 2) проповідь Євангелія і свідоцтво про Христа — головне завдання і основне покликання Церкви;

3) Церква Божа повинна складатися виключно з відроджених людей;

4) Хрещення і Вечеря Господня належать виключно відродженим людям;

5) самостійність і незалежність кожної окремої помісної церкви;

6) рівноправність всіх членів помісних церков або загальне священство;

7) відокремлення церкви від держави.

Найчисельніша і найвпливовіша група євангельських християн-баптистів — у минулому Всесоюзна Рада ЕХБ — і його послідовники також додержувались 7 баптистських принципів, хоча в 60-70 рр. ХХ ст. їх обвинувачували в тому, що вони відкинули три з них. Ці принципи формулювалися так:

1) Священне Писання є основою віровчення євангельських християн-баптистів;

2) Церква повинна складатися виключно з відроджених людей;

3) заповіді Хрещення і Вечері Господньої належать виключно відродженим людям;

4) незалежність кожної помісної церкви;

5) рівноправність всіх членів кожної помісної церкви;

6) свобода совісті для всіх;

7) відокремлення церкви від держави.¹

Таким чином, навіть поверхове порівняння наведених вище принципів показує, що незалежно від їх чисельності і форми викладу, вони достатньо єдині і специфічні в описанні практичних особливостей баптизму як церкви, що сформувалась.

Ці принципи насамперед указують на джерело авторитету й основу всіх побудов — Святе Письмо, на що уже зверталась увага в догматичній частині, а потім характеризуються особливості церковного устрою. Характерно, що тільки баптистські принципи у викладі Я.Я.Вінса вказують на проповідь Євангелія як на основне завдання існування церкви, хоча у всіх формах баптизму — і західного і східного — місіонерська і євангельська діяльність безумовно є головним сен-

¹ Цит. за: Догматика. — М., 1970.

сом існування баптизму. Якщо в українсько-російському баптизмі з перших років його існування виявлялася схильність до містицизму, саморозвитку внутрішнього духовного життя, то в західному баптизмі євангелізація була пріоритетнішою за всі інші церковні цілі. Таким чином, відсутність пункту про євангелізацію і місіонерство пояснюється очевидністю цього положення і специфічними цілями викладення особисто баптистських принципів.

Вказуючи на вимоги щодо складу баптистської церкви та замкнутість головних священнодій, що обмежені тільки тими, хто особисто прийняв Христа і підтвердив це обіцянкою жити у відповідності з євангельськими нормами, у всіх документах, що описують баптистські принципи, мова йде про самостійність і незалежність кожної помісної церкви. У практичному аспекті ця норма докорінно відокремлює баптизм від історичних церков. І суть тут не в тому, що баптизм заперечує ієрархію, а історичні церкви занадто підкреслюють її. Головна різниця міститься в понятті «помісна церква». Зокрема, православ'я окреслює помісну церкву, як церкву однієї нації або однієї держави. Наприклад, російська православна церква, українська православна церква — це помісні церкви, у той же час як усі євангельські групи трактують помісні церкви як громади, що мають збори в певному місці. У віровченні І.С. Проханова помісна церква визначається як «зібрання, спільнота чи громада відроджених душ, об'єднаних однією вірою (одним сповіданням), однією любов'ю і надією та мешканців однієї місцевості».

На практиці це означає, що тільки та група людей може йменуватися помісною церквою, яка живе як громада, а не парафія, тобто, якщо ті люди часто збираються разом для задоволення своїх духовних потреб. Отже поняття «баптистська церква» може бути застосоване тільки до конкретної громади (зібрання), але не до баптистської конфесії в цілому. Виходячи з біблійних прикладів спільнотного устрою та автономії кожної помісної церкви, баптизм завжди високо цінував поняття волі та поширював це поняття як на окрему громаду, так і на окрему особистість у громаді.

Автономія кожної громади полягає у тому, що ніякої організаційно-керівної або адміністративної влади над громадою не існує, тобто сама

громада визначає своє сповідання та питання церковної дисципліни, особливо ті, які не означені в Біблії. Вона приймає нових членів, осуджує та карає тих, хто вчиняє гріх, надає прощення раніше виключеним та тим, що покаюлися. Загальне зібрання всіх членів визначає способи влаштування її внутрішнього життя, кількість служителів, їх обов'язки та інше. Обрання та призначення служителів, фінансові та інші питання також є компетенцією самої громади. Звичайний засіб, через який все вирішується, — членські зібрання громади, в перерві між якими керівництво передається у західних церквах спеціально створеному комітету, а у вітчизняних громадах — так званий церковній раді. Іноді ця рада обирається громадою, але частіше формується з числа служителів (пресвітерів, дияконів, проповідників).

Гамбурзьке сповідання особливо акцентує увагу на голосуванні як засобі вирішення всіх проблем життєдіяльності громади, присвячуючи цьому навіть окремий розділ «Голосування»: «У дорадчих зібраннях громади всі справи, наскільки це можливо, вирішуються за посередництвом голосування. (Дії. 15: 22,25; Дії. 21: 21-23; Мт. 18: 17). При голосуванні всі члени громади мають рівноцінні голоси (Мт. 23: 8, 11), і вирішення приймається більшістю голосів. Після прийняття такого рішення, меншість повинна вільно підкоритися, так як воля і порядок у домі Божому можуть бути збережені тільки таким чином (1 Кор. 14:40; 1 Кор. 14:33; Кол. 2:5; Еф. 5: 21; 1 Петр. 5:5; Мт. 18: 17-18)».

Підкреслюючи автономію помісних церков, баптисти при цьому знаходять розумну гармонію між самостійністю та необхідністю взаємного спілкування. Цей принцип реалізується в утворенні баптистських союзів, які повинні допомагати помісним церквам у вирішенні їх проблем, акумулювати зусилля окремих громад у цьому напрямку. Звичайно, до компетенції такого союзу не входить безпосереднє вирішення духовних або адміністративно-організаційних проблем у церквах, а тільки надання допомоги помісним церквам порадою та іншими способами підтримки під час долаття конфліктів або вирішення будь-якої проблеми. Я.Я.Вінс пояснює: «Союз може через обранців церков, що приїждять на черговий з'їзд та зібрання, надавати самостійним помісним церквам, що входять до його складу, свої поради та висловлювати свій погляд, але він не має права самостійно, без узгодження з

громадою, увійти в їхні внутрішні стосунки та надавати раду за своїм розсудом. Таке право належить виключно самій помісній церкві».¹

Самостійність життя помісної церкви походить із загального уявлення баптистів про свободу, як про одну з вищих фундаментальних цінностей людського буття. Вільям Єстеп, відомий церковний історик Америки, зауважує: «Бути баптистом — це значить вірити в релігійну свободу. Перші баптисти розуміли релігійну свободу як поняття, що має глибокі коріння в Писанні». Й далі він продовжує: «Баптисти були першими, хто почав захищати повну релігійну свободу в Англії. В 1612 році Томас Хелвіс, керівник першої баптистської церкви в Англії, надрукував першу роботу англійською мовою, в якій ясно виклав принципи релігійної свободи ... і послав її королю Якову з рукописною припискою, в якій він зауважив, що король також є звичайною людиною і не має права встановлювати духовні закони. Релігійна свобода однаково належить всім. Ця сміливість коштувала йому життя. Він помер у в'язниці в 1616 році. Його спадкоємець, наступний пастор баптистської церкви в Лондоні, також помер у в'язниці за свою віру».²

Це достатньо загальновідомий факт, що євангельські християни-баптисти завжди і за всіх умов відстоювали свободу совісті для всіх людей, незалежно від національності, раси і віросповідання. Саме цим і пояснюється той факт, що соціал-демократи Російської імперії шукали в баптистах спільників і саме тому Бонч-Бруєвич і був посланий Леніним до цієї релігійної групи. Баптизм — одна з небагатьох, а можливо і єдина в світі релігійна течія, яка, навіть володіючи державною владою (відомо, що багато президентів США були баптистами), ніколи не забруднила своїх рук кров'ю релігійних переслідувань. У брошурі, яка розповідала про євангельських християн-баптистів в роки перебування, говорилося: «Кожна людина відповідальна за свої переконання тільки перед Богом. «Бог є свобода і дає свободу, — писав М.Бердяєв, — Він не спонукає Себе визнавати.» Ось чому баптисти нікого ніколи не переслідували за переконання та віддавали перевагу тому, щоб бути наковадлом замість молота».³

¹ Основные принципы веры евангельских христиан-баптистов. — Elkhart, 1992. — С. 121.

² Religion Freedom. Foundations of Baptist Heritage. Nashville, TN, 1989. — p.1.

³ Евангельские христиане-баптисты. Сохранившие верность евангелию. М., 1992. — С. 5.

З принципом свободи тісно пов'язаний принцип розділення церкви і держави. Вищезгадана брошура пояснює це так: церква і держава «належать до різних світів: церква — до небесного, вічного; держава до земного, тимчасового. Урядовці завжди намагались перетворити церкву в один із ідеологічних закладів, і від того завжди було незручно і державі, і церкві. Є лише один засіб їх благополучного існування: відокремлення церкви від держави».¹ Не можна не визнати історичної справедливості цього твердження, але разом з тим не можливо не зазначити, що і до цього часу не припиняються спроби держави, декларуючи цей принцип, на практиці не дотримуватися його.

Баптисти, на відміну від анабаптистів, були більш активною групою в соціальному відношенні. Біблійні анабаптисти були суворими пацифістами, вони заперечували будь-яку участь у військовій службі, вони наполягали, щоб члени їх церков не брали участі в громадському управлінні суспільством, відмовлялися приймати присягу, яка завжди супроводжувалася клятвою. Їх послідовниками, хоч і не такими суворими, стали братські меноніти, які були надзвичайно впливовими в російсько-українському баптизмі. Традиційна баптистська точку зору щодо цих питань достатньо повно висвітлена в гамбурзькому сповіданні і в віровченнях, складених на його основі. В гамбурзькому сповіданні є навіть цілий розділ (XIII) «Про громадський порядок»:

«Ми віримо, що існуюча влада встановлена Богом, що Бог надає владі право захищати добрих і засуджувати злих. Ми вважаємо себе зобов'язаними безперечно покорятися їй законам, якщо вони не обмежують вільного виконання обов'язків нашої християнської віри, і тихим безтурботним життям у всякому благочесті повинні полегшувати їй важке завдання.

Ми вважаємо себе також зобов'язаними за Божим повелінням молитися за уряд, щоб він по Божій волі і під Його милостивим захистом так вживав довірену йому владу, щоб зберігати мир та правосуддя.

¹ Евангельские христиане-баптисты. Сохранившие верность евангелию. М., 1992. — С. 5.

Ми вважаємо, що вживання клятви заборонено християнам, але що благоговійне призивання нашого Бога як свідка істини, що законно вимагається і дається, є тільки молитва в незвичайній формі.

Ми віримо, що уряд і при Новому Заповіті не даремно носить меч, має право і обов'язок по Божому закону карати тих, хто чинить зло, і використовувати меч на захист громадян, а тому ми вважаємо себе зобов'язаними, коли того вимагає від нас уряд, нести військову службу, однак, ми віримо, що ніякого спонукання не повинно використовуватися до тих, які із глибоких велінь совісті, просять звільнити їх від несення служби зі зброєю.

Ми не бачимо перешкод з боку нашої віри приймати на себе урядові посади».¹

У віровченні І.В.Каргеля з цього питання сказано, що «тільки у відношенні служіння Богу ми визнаємо неприпустимим людське втручання і віддаємо кесарево кесарю, а Боже — Богові». Я.Я.Вінс пише: «Як піддані своєї держави, віруючі громадяни мають право звертатися до суспільної влади за захистом або сприянням, коли цього потребують обставини».²

Таким чином, розподіляючи сфери церкви та держави, євангельські християни-баптисти не впадають у сектантство та обособлення, хоча під час войовничого атеїзму їх в цьому неодноразово звинувачували, але разом з тим вони не допускають також втручання держави у сферу духовного життя.

Загальний огляд богословсько-догматичних поглядів євангельських християн-баптистів можна було б закінчити коротким визначенням суті цього руху, яке дав пастор із Торонто, доктор Фриман на відкритті Першого всесвітнього конгресу баптистів у Лондоні 1905 р. Знайомлячи світ з цим рухом, він сказав так: «Нашим основним фундаментальним принципом віри є визнання над собою панування Ісуса Христа і Його особистої, прямої, єдиної й нікому не переданої влади над людськими душами. Це для нас головний факт духовного досвіду, центр нервової системи нашого віросповідання,

¹ Цитується без біблійних посилань.

² Основные принципы веры евангельских христиан-баптистов. — С.128.

хребетний стовп нашого богослов'я, наріжний камінь нашого церковного устрою, спрямовуюча сила нашої місіонерської діяльності, якір нашої надії, вінець нашої радості».